

Romanizarea

Veteranii reprezintă, după administrație și armata, un al treilea factor cu “acțiune vizibilă” și un prim factor care acționează liber în vederea romanizării spațiului daco-moesian. Ieșiți din cadrul armatei după îndeplinirea stagiului, ei se bucură “de o deosebită pretuire în sânul societății”.

O parte dintre veterani însă nu părăsesc tabăra. Datorită experienței lor, sunt reținuți cu anumite scopuri militare. Practic, aceștia se organizează ca evocați (slujitori de elită pe lângă comandantul unității și alți ofițeri de grad mai mic); uneori, numărul lor ajunge până la a zecea parte dintr-o legiune.

Cei care părăsesc tabăra legiunii primesc în jur de 3000 de dinari și, fiind cetățeni romani, ocupă diferite funcții municipale și administrative; asemenea cazuri, cum vom arăta mai jos, sunt confirmate epigrafic la Drobeta. Veteranii din trupele auxiliare primesc și ei cetățenia romană, dacă nu o aveau deja, obțin dreptul de a se căsători în provincia pe care au aparținut-o; în cazul lor, răsplata bănească este însoțită de improprierea cu pământ.

Pretutindeni în spațiul daco-moesian, veteranii se afirmă prin spiritul de disciplină, știința de carte și ordine, contribuind, astfel, în mod nemijlocit, la romanizarea autohtonilor.

Colonistii, prin numărul lor impresionant, constituie un alt factor hotărâtor care acționează liber în vederea romanizării spațiului daco-moesian. În mod special Dacia Traiana, una dintre ultimele provincii înființate la hotarele Imperiului Roman, colonizarea masivă este organizată de stat. Aduși “din toată lumea romană pentru popularea orașelor și cultivarea ogoarelor, căci Dacia fusese secătuită de bărbați în urma lungului război cu Decebal” (Eutropius, *Breviarum ab Urbe condita*), colonistii acționează în domeniul agriculturii, mineritului și meșteșugurilor. Originari în mica măsură din Italia, născuți, îndeosebi, în provinciile Hispania, Galia, Noricum, Pannonia, Illyricum, dar și în cele din Asia Mică sau nord-vestul Africii, toți acești colonști sunt latinofoni. Asemănător veteranilor, vorbesc latină populară, atât între ei, cât și în relațiile cu autohtonii, denotând o conviețuire activă.

De la început, alături de vechi comunități agricole și protourbane locale, apar așezări de tip roman. Cele mai timpurii sunt cunoscute ca *canabae*, întemeiate pe lângă fortificații. Asemenea așezări sunt atestate în preajma castrului de la Bumbesti sau Racari, pe valea Jiului; Jidava, pe limes-ul Transalutanus; Durostorum, cu extindere până la Ostrov; Troesmis în valea Dunării. Tot în preajma fortificațiilor romane sunt întemeiate structuri teritoriale denumite *pagus*.

Reprezentative pentru noile forme de habitat sunt asezarile intitulate vicus. Intre alte asemenea asezari, atestate de izvoarele epigrafice sau narrative amintim : Vicus Narcisianum, in tinutul de tara al orasului Tomis; Vicus Novus si Vicus Petra, in etremitatea sudica a Territorium-ului Noviodunense; Vicus Samum, in apropierea castrului cu acelasi nume. Tot vicus si-au inceput noua viata, se pare, si asezarile de la Tibiscum, Ad Mediam, toate “altoite pe sate dacice”.

De retinut faptul ca, in Territorium Histrianorum, este atestat Vicus Buteridavensis, ceea ce denota ca noi asezari rurale sunt create si de autohtonii geto-daci, unii transferati din stanga Dunarii. Langa aceasta certa asezare daco-romana, izvoare din anul 200 confirma existenta unei Bessi Amoudi villa (“asezare = mosia si conacul lui Bessus Ampudus”, proprietarul fiind un trac din tribul bessilor, romanizat in zona danubiano-pontica, unde vine de pe cursul superior al raului Hebrus). Alte villae rusticae, adevarate ferme romane, sunt atestat la Hobita, Ighiu, Niculitel, Strei, Telita; cele din interiorul arcului carpatic isi vor continua activitatea si dupa retragerea aureliana.